

УДК 159.922.2:159.923.2
159.923.3:316.612
doi: 10.15330/ps.6.1.215-223

Костянтин Савченко

Національний науковий центр "Інститут ґрунтознавства та агрохімії
імені О. Н. Соколовського" НААН України
konstsavchenko@ukr.net

ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ МОТИВАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ЗДОБУТТЯ ПЕРШОЇ ТА ДРУГОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Запропоновано простий метод для порівняння результатів тесту Т. І. Льїної, тсту С. М. Петрової й анкет з рейтинговою оцінкою при вивченні мотивації здобуття першої та другої вищої освіти. Суть методу полягає в приведенні даних до 5-рівневої шкали, що відповідає 5-рівневій піраміді потреб А. Маслоу. Для дослідження були обрані групи студентів фізико-математичного факультету 1, 2 і 3 курсів денного відділення ХНПУ ім. Г. С. Сковороди (48 осіб, і група слухачів Інституту післядипломної освіти, що здобуває другу вищу освіту в тім же університеті на денному відділенні (30 осіб). Порівняння особистісної мотивації груп респондентів дозволило виявити розходження в домінуючому мотиві навчання й зміну співвідношення між дефіцитарними та метапотребами для різних груп. Результати проведеного дослідження дозволяють запропонувати описаний метод як для порівняння результатів, так і для додаткової інтерпретації інших тестів і анкет при вивченні мотиваційної сфери особистості. Такий підхід може бути використаний в аксіологічних дослідженнях.

Ключові слова: особистісна мотиваційна сфера, вища освіта, метод порівняння результатів опитування, піраміда Маслоу.

Актуальність. Проблема життєвого самовизначення особистості, тобто визначення своєї місії й призначення, пов'язана з проблемою самореалізації людини, що значною мірою знаходить своє здійснення у сфері професійної діяльності. Система освіти у суспільстві, в тому числі професійної, визначає розвиток і зміну ціннісних орієнтирів особистості, усвідомлення відповідальності за прийняття рішень у професійній і суспільній діяльності, відіграє важливу роль у формуванні мотиваційної сфери особистості. Освітня діяльність людини є обов'язковою умовою успішного розвитку суспільства й особистісного успіху кожного індивіда. Це спричиняє значний інтерес дослідників до вивчення мотивації здобуття додаткової або другої вищої освіти [1–10].

Аналіз досліджень і публікацій з даної проблеми. Проблеми навчальної мотивації у вищій школі були предметом вивчення авторів: (1) Р. С. Немов, І. Р. Алтуніна, Р. І. Цветкова – про сукупність мотиваційних факторів і механізмів, що впливають на поведінку, учбово-професійну й професійну діяльність студентів; (2) Б. Г. Ананьєв, Т. А. Матіс, В. А. Якунін – про роль мотивації спілкування в структурі мотиваційної сфери студентів; (3) М. І. Д'яченко, Л. А. і С. Л. Кандибович, Л. Ф. Железняк – про зв'язок ефективності навчання з розвитком соціально-ціннісних мотивів відповідно до вимог навчання й майбутньої професії; (4) Р. С. Вайсман, О. Н. Арестов, Р. Р. Бібріх, М. Г. Рогів – про роль мотиву досягнення в процесі навчання;

(5) А. Н. Печнікова, Г. А. Мухіна – про динаміку учбово-пізнавальних мотивів та ін. Автор [11] вивчав формування мотиваційної сфери особистості студента; у роботі [12] розглянуто структуру мотиваційної сфери студентів як сукупність учбово-професійного, професійного й комунікативного компонентів.

Існує низка підходів до опису мотиваційної сфери особистості: (1) як структурно-ієрархічного утворення (А. Маслоу, Г. Оллпорт, К. Роджерс, А. Н. Леонт'єв, Б. Г. Анан'єв, Л. І. Божович, Б. Ф. Ломов, В. К. Вілюнас, А. Г. та В. І. Ковальови та ін.); (2) як системної детермінації особистісного розвитку (Л. С. Виготський, А. Н. Леонт'єв, Б. Г. Анан'єв, Б. Ф. Ломов, А. А. Бодальов); (3) як мотивація в онтогенезі (А. Н. Леонт'єв, Л. І. Божович, Е. П. Ільїна); (4) як мотивації активності особистості (В. А. Петровський) та ін.

За останні десятиліття набули розвиток ряд модифікованих моделей теорії мотивації А. Маслоу, включаючи такі ділянки, як: (1) можливості людини (Cullen, 2001); (2) навчання й викладання (Eccles, 2002); (3) маркетинг і поведінка споживача (Kotler and Keller, 2006); (4) менеджмент (Kiel, 1999; Huitt, 2001); (5) інформація (Norwood, 1999); (6) атлетика й спорт (Fortier et al., 2007) та ін. Всі ці моделі можуть бути умовно розділені на чотири групи [13]: теорії, сфокусовані на очікуванні успіху, теорії, сфокусовані на значущості завдань, теорії, які інтегрують очікування й значущість, і теорії, які інтегрують мотивацію й пізнавальні здатності.

Мета і завдання. У запропонованій роботі для вивчення мотиваційної сфери особистості студентів і слухачів, що здобувають другу вищу освіту, була використана теорія мотивації А. Маслоу [14–17]. У роботі представлено простий метод порівняння даних, отриманих за різними тестами й анкетами, для вивчення мотивації здобуття першої та другої вищої освіти у двох групах респондентів. Безпосереднє порівняння результатів анкетування було ускладнено, тому що анкета про мотивацію здобуття вищої освіти для студентів педагогічних спеціальностей не може бути запропонована для тестування слухачам Інституту післядипломної освіти, що здобувають другу вищу освіту за фахом "Психологія". У такому й подібному випадках може бути доцільним привести результати тестів до 5-рівневої шкали мотиваційної сфери особистості відповідно до 5-рівневої піраміди потреб, запропонованої в теорії мотивації А. Маслоу.

Психодіагностичні методика. Для студентів 1 – 3 курсів фізико-математичного факультету ХНПУ (лютий 2013 року; 48 осіб; середній вік 18,1 років; гендерний склад випробуваних: близько 50/50 %): **Анкета I** – "Методика вивчення мотивів навчальної діяльності студентів педагогічних спеціальностей" (адаптована М. М. Калашиковою, В. Н. Косирєвим, О. В. Щекочіхіним) [18]; **Тест I** – "Методика вивчення мотивації навчання у вузі" (тест Т. І. Ільїної, модифікований Е. П. Ільїним) [19]. Для слухачів ІПО (березень-квітень 2013 року; 30 осіб; середній вік 36,7 років; гендерний склад випробуваних: близько 90/10 %, жінок і чоловіків відповідно) і для студентів (ті ж самі групи): **Тест II** – "Діагностика полімотиваційних тенденцій в "Я-концепції" особистості" (С. М. Петрова) [20].

Виклад основного матеріалу. За результатами обробки даних **Анкети I** були розраховані середні значення рейтингових оцінок мотивації навчання студентів 1, 2 і 3 курсів. Вони представлені в Таблиці 1. Більш низька оцінка рейтингового бала відповідає більш значущій мотивації.

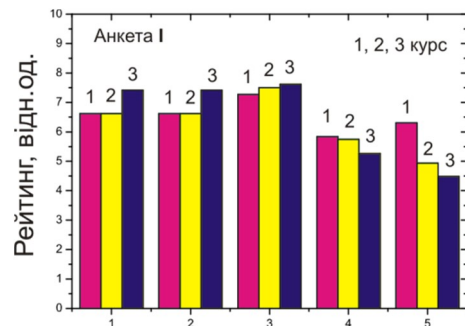
Таблиця 1

Середні значення рейтингових оцінок мотивації навчання студентів 1, 2 і 3 курсів за результатами проходження **Анкети I**, а також відповідність пунктів **Анкети I** рівням піраміди потреб А. Маслоу.

	Мотивація навчання у вузі	1 курс	2 курс	3 курс	Рівень по піраміді потреб А. Маслоу
1	До цього зобов'язує мене мій борг	4,50	5,20	6,20	1, 2
2	Щоб домогтися повних і глибоких знань	4,58	4,31	3,65	5
3	Не хочу підводити групу	9,25	7,86	9,65	3
4	Подобається отримувати гарні оцінки	7,09	8,00	6,30	3, 4
5	Хочу стати гарним вчителем	7,09	2,44	2,50	4, 5
6	Щоб уникнути дорікань	9,27	8,73	9,90	1, 2
7	Не хочу бути гірше інших	6,82	6,80	7,10	3, 4
8	Цього хотіли батьки	6,09	5,93	6,15	1, 2
9	Подобається бути студентом	5,58	6,14	5,45	3, 5
10	Потрібно диплом про вищу освіту	2,33	5,75	5,15	4
11	Усі вчать і я теж	7,64	8,71	9,60	3
12	Просто цікаво	8,00	6,86	6,35	5

Вищі рейтингові бали (мінімальні за абсолютним значенням) виділені жирним шрифтом. Також у Таблиці 1 представлена відповідність пунктів тесту рівням піраміди потреб А. Маслоу для приведення даних до 5-рівневої шкали. Як видно з Таблиці 1, для студентів-першокурсників домінуючий мотив навчання – "потрібно диплом про вищу освіту", а для студентів 2 і 3 курси – "хочу стати гарним вчителем", тобто пізнавальний мотив став домінуючим у студентів після 1 курсу.

Перерахування рейтингових оцінок до 5-рівневої шкали був проведений з

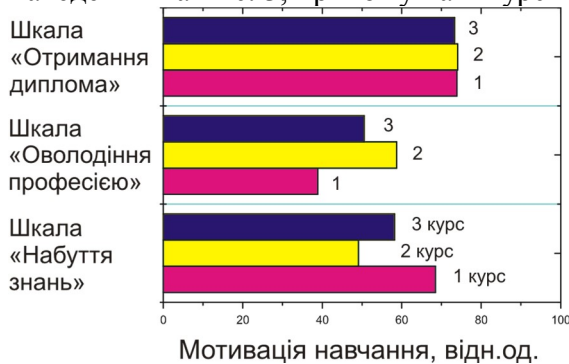

Рівень потреб за пірамідою Маслоу

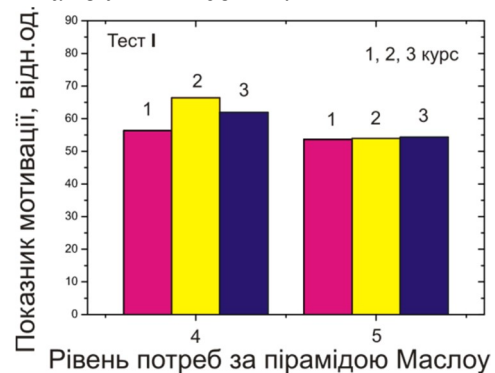
Рис. 1. Діаграма розрахунку середніх значень рейтингу мотивацій, виставлених студентами 1, 2 і 3 курсів в **Анкеті I**, для здобуття вищої освіти, по 5 рівням піраміди потреб А. Маслоу

урахуванням допущення про пропорційний внесок кожного мотиву (для тих мотивів, які можна віднести одночасно до декількох рівнів піраміди А. Маслоу) навчання в кілька рівнів шкали. Отриманий результат представлений на Рис. 1 у вигляді діаграми. Таке приведення даних по тестах дозволить порівнювати розподіли мотивів, які були визначені за допомогою різних анкет для студентів, що здобувають першу вищу освіту, і слухачів ІПО, що здобувають другу вищу освіту. Як видно з Рис. 1, для студентів 2 і 3 курсів домінуючим є мотив набуття знань, 5-й рівень піраміди А. Маслоу, тоді як для студентів 1-го курсу професійний ріст є більш значущим. На Рис. 1 представлена діаграма за результатами розрахунку середніх значень рейтингу мотивацій, виставлених студентами 1, 2 і 3 курсів, для здобуття вищої освіти за 5 рівнями піраміди потреб А. Маслоу.

Тест I дозволяє аналізувати мотивацію навчання у вузі за трьома шкалами: "Отримання диплома", "Оволодіння професією" і "Набуття знань". Результати середніх значень показників для студентів 1, 2 і 3 курсів представлені на Рис. 2. Відзначимо, що за даними обробки результатів **Тесту I** здобування диплома про вищу освіту домінує на всіх курсах, що також підтверджує результат перерахування даних до 5-рівневої шкали, наведених на Рис. 3, причому на 2 курсі він найбільш високий.

Рис. 2. Діаграма за результатами розрахунку середніх значень показника мотивації навчання за **Тестом I** для студентів 1, 2 і 3 курсів по трьох шкалах

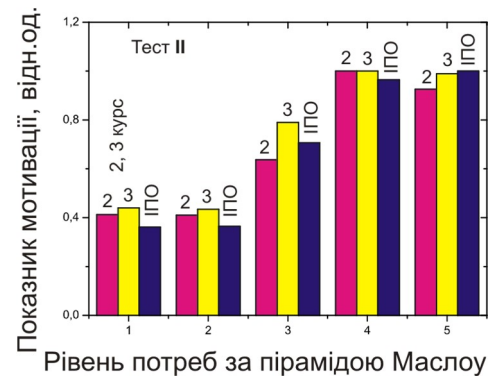

Рис. 3. Діаграма за результатами перерахування середніх значень показників за **Тестом I** для 1, 2 і 3 курсів. Перерахування показників для 4 і 5 рівнів піраміди потреб А. Маслоу.

На Рис. 4 представлені результати перерахування даних **Тесту II** як для студентів, так і для слухачів ІПО, що здобувають другу вищу освіту, до 5-рівневої шкали, що відповідає 5-рівневій піраміді потреб А. Маслоу. Перерахування даних було проведено тут також з урахуванням допущення про пропорційний внесок кожного мотиву (для тих мотивів, які можна віднести одночасно до декількох рівнів піраміди А. Маслоу) у кілька рівнів шкали. Результати проходження **Тесту II** і їхнє обговорення було опубліковано раніше в роботі [21]. У слухачів ІПО інший домінуючий

мотив: показник мотивації для 5-го рівня піраміди потреб трохи вищий, ніж показник професійної мотивації 4-го рівня. Це можна пояснити новим статусом слухачів ІПО, які вже мають роботу, і розбіжністю у віці (у середньому слухачі ІПО були старшими на 18,6 років) у порівнянні зі студентами. Результати, отримані після проходження **Тесту II** студентами, підтверджують домінування професійних інтересів, що вже було встановлено по **Тесту I** і відзначено вище.

Додаткова інтерпретація результатів за **Тестом II** може бути виконана на основі положення про дефіцитарні та метапотреби особистості в теорії потреб А. Маслоу [17]. Частка дефіцитарних і мета потреб у мотиваційній сфері може бути розрахована як частка обраних респондентами мотивів із загальної кількості. Тобто, як частка мотивів, що відповідають (1, 2) і (3, 4, 5) рівням піраміди потреб А. Маслоу відповідно. Результати розрахунку дефіцитарних і мета потреб для студентів і слухачів ІПО представлені в Таблиці 2. Слухачі ІПО за даними **Тесту II** виявили в середньому підвищене значення частки мета потреб у порівнянні з даними студентів, хоча розходження виявилось незначним (менш 3 %). Очевидно, поясненням цьому може бути найнижчий європейський рівень життя на Україні: за даними, отриманими у дослідженні *Credit Suisse Research Institute* в 2015 році [22], Україна за добробутом мешканців є найбільш бідною країною Європи.

Рис. 4. Діаграма за результатами перерахунку середніх значень показників по **Тесту II** для студентів 2 і 3 курсів, а також для слухачів ІПО для 5 рівнів піраміди потреб А. Маслоу.

Таблиця 2

Середні значення частки дефіцитарних і мета потреб за даними **Тесту II** для груп респондентів у загальному числі потреб мотиваційної сфери

група	Частка дефіцитарних потреб, %	Частка мета потреб, %
Студенти 2 курси	24,3	75,7
Студенти 3 курси	23,9	76,1
Слухачі ІПО	21,1	78,9

Висновки. 1. Встановлено, що для осіб, які здобувають другу вищу освіту, домінуючим є пізнавальний мотив, який відповідає 5 рівню піраміди потреб А. Маслоу. Для студентів, що здобувають першу вищу освіту, домінуючим є мотив професійного зростання, тобто мотив, який відповідає

4 рівню піраміди потреб А. Маслоу. Також встановлено зміну співвідношення (дефіцитарні потреби / метапотреби) у досліджуваних групах респондентів.

2. Описаний метод приведення даних тестів мотивації набуття першої та другої вищої освіти до 5-рівневої шкали, що відповідає 5 рівням піраміди потреб А. Маслоу, дозволяє проводити порівняння отриманих за різними тестами даних для вивчення мотиваційної сфери особистості.

3. Запропонований метод може бути використаний як для порівняння результатів, так і для додаткової інтерпретації інших тестів і анкет при вивченні мотиваційної сфери особистості. Такий підхід може бути рекомендований для аксіопсихологічних досліджень.

1. Кузнецова В., Князева Е. "Второе высшее": мотивация выбора // "Высшее образование в России" / В. Кузнецова, Е. Князева. – 2004. – № 1. – С. 68–76.
2. Асафьева С. С. Второе высшее образование как фактор социализации личности // Автореф.... уч. ст. канд. социол. н., спец. 22.00.04, Нижний Новгород, 2005, 28 с.
3. Пухно С. В. Друга вища освіта: особливості мотивації навчання студентів-психологів / С. В. Пухно // Наук.-метод. конф. викл., співроб. і ст.: тези доп., 23.04.2009 / Відп. за вип. Т.М. Гричановська. – Суми : СумДУ, 2009. – Ч. 2. – С. 37–38.
4. Зорострова И. В., Чапрак Н. В., Скворцова Ю. И. Исследование мотивации получения дополнительного высшего образования студентами дневных отделений // Современные проблемы в области экономики, менеджмента, бизнес-информатики, юриспруденции и социально-гуманитарных наук. Мат. VII н.-практ. конф. студ. и преп. НФ ГУ-ВШЭ / Отв. ред.: А. С. Царьков, Е. А. Асланян; н. ред.: А. С. Царьков. Н. Новгород : Нижегород. фил. НИУ ВШЭ. – 2009. – С. 115–121.
5. Данилина Е. С. Получение второго высшего образования как один из вариантов профессионального самоопределения выпускников вуза / Е. С. Данилина // Известия Пензенского гос пед ун-та им. В.Г. Белинского. Обществ. Науки.- № 12 (16). – 2009. – С. 7–9.
6. Шанскова Г. И. Андрогогическая модель переподготовки специалистов гуманитарных специальностей при получении второго высшего образования / Г. И. Шанскова // Вектор науки ТГУ. – 2013. – № 2. – С. 300–303.
7. Кудж С. А. Особенности повторного образования / С.А. Кудж // Перспективы науки и образования. – 2013. – № 6. – С. 41–46.
8. Цветков В. Я. Особенности подготовки специалистов второго высшего образования / В. Я. Цветков // Дистанционное и виртуальное обучение. 2013. – № 3. – С. 50–55.
9. Ожерельева Т. А. Когнитивные особенности получения второго высшего образования / Т. А. Ожерельева // Перспективы науки и образования. – 2013. – № 6. – С. 106–112.
10. Сушкова Е. И. Социально-психологические особенности женщин, получающих дополнительное высшее образование / Е.И. Сушкова // Женщина в российском обществе. – 2015. – № 1. – С. 18–23.
11. Цветкова Р. И. Мотивационная сфера личности современного студента: факторы, условия и средства ее формирования в процессе профессионального становления // Автореф. дисс... уч. ст. канд. психол. н., код спец. 19.00.07, Хабаровск, 2007, 530с.
12. Ларина Е. А. Структура и динамика мотивационной сферы личности студентов разных направлений профессионального образования // Автореф. дисс... уч. ст. канд. психол. н., код спец. 19.00.01, Москва, 2010, 221с.
13. Eccles, J. S., Wigfield, A. Motivational beliefs, values, and goals // Annu. Rev. Psychol. – 2002. – v. 53: pp. 109–132.

14. Maslow, A. H. A Theory of Human Motivation // Psychological Review, 1943, vol. 50, pp. 370–396.
15. Maslow, A. H. Motivation and Personality. – New York : Harpaer & Row, 1954.
16. Маслоу А. Мотивация и личность = Motivation and Personality / пер. А. М. Татлыбаевой; терминолог. правка В. Данченка. — К. : PSYLIB, 2004. <http://psylib.org.ua/books/masla01/index.htm>
17. Хьелл Л. Теории личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер // Серия "Мастера психологии". – 3 изд. – СПб. : Питер, 2011. – 607 с.
18. Формирование у студенческой молодежи позитивного отношения к учебной деятельности / Под ред. М. М. Калашниковой, В. Н. Косырева, О. В. Щекочихина. – Тамбов : ТГПИ, – 1983. – С. 28–29.
19. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. Серия "Мастера психологии" / Е. П. Ильин. – СПб : "Питер", 2003. – 608 с. Режим доступа: http://sbiblio.com/biblio/archive/ilin_motiv
20. Петрова С. М. Мотивационная обусловленность Я-концепции личности в юношеском возрасте: Дисс.... канд. психол. наук, – СПб., 1995. – 220 с.
21. Савченко К. В. Взаємозв'язок показника мотивації успіху й рівня актуалізації особистісних мотивів у мотиваційній сфері студентів і слухачів, що отримують другу вищу освіту / К. В. Савченко // Психологія особистості. – 2013. – № 1(4). – С. 255–262.
22. Credit Suisse Research Institute, 2015, press-release, October, 13. [Пресс-релиз]: <https://www.credit-suisse.com/media/mediarelease-assets/pdf/2015/10/gwr-2015-global-press-release.pdf>

REFERENCES

1. Kuznetsova, V., Knyazeva, E. (2004). "Vtoroye vyssheye": motivatsiya vybora [The second higher: choice motivation] // "Vyssheye obrazovaniye v Rosiyi", No. 1, 68–76 (rus).
2. Asafyeva, S. S. (2005). Vtoroye vyssheye obrazovaniye kak faktor socializatsii lichnosti [The Second Higher Education as a factor of personality socialization] // Avtoref.... uch. st. kand. sociol. n., spec. 22.00.04, Nizhnij Novgorod (rus).
3. Puhno, S. V. (2009). Druga vischa osvita: osoblivosti motivatsii navchannya studentiv-psihologiv [The second higher education: motivation features of teaching students-psychologists] / S.V. Puhno // Nauk.-metod. konf. vinkl., spivrob. i st.: tezi dop., 23.04.2009 / Vidp. za vip. T.M. Grichanov's'ka. – Sumy : SumDU, Ch.2, 37–38 (ukr).
4. Zoroastrova, I. V., Chaprak N. V., Skvorcova Yu. I. (2009). Issledovanie motivatsii polucheniya dopolnitel'nogo vysshego obrazovaniya studentami dnevnyh otdelenij [The study of motivation to obtain additional higher education by full-time students] // V kn.: Sovremennye problemy v oblasti `ekonomiki, menedzhmenta, biznes-informatiki, yurisprudencii i social'no-gumanitarnykh nauk. Mat.VII n.-prakt. konf. stud. i prep. NF GU-VSh`E / Otv. red.: A. S. Car'kov, E. A. Aslanyan; n. red.: A. S. Car'kov. N. Novgorod : Nizhegorod. fil. NIU VSh`E, 115–121(rus).
5. Danilina, E. S. (2009). Poluchenie vtorogo vysshego obrazovaniya kak odin iz variantov professional'nogo samoopredeleniya vypusknikov vuza [Getting the second higher education as an option for professional self-determination of graduates] // Izvestiya Penzenskogo gos ped un-ta im. V.G. Belinskogo. Obschestv. Nauki, № 12 (16), 7–9 (rus).
6. Shanskova, G. I. (2013). Androgogicheskaya model' perepodgotovki specialistov gumanitarnykh special'nostej pri poluchenii vtorogo vysshego obrazovaniya [Andragogical model of retraining specialists in humanities in the process of getting the second higher education] // Vektor nauki TGU, № 2, 300–303(rus).
7. Kudzh, S. A. (2013). Osobennosti povtornogo obrazovaniya [Reeducation features] // Perspektivy nauki i obrazovaniya, № 6, 41–46 (rus).
8. Cvetkov, V. Ya. (2013). Osobennosti podgotovki specialistov vtorogo vysshego obrazovaniya [Features of training specialists of the second higher education] //

- Distancionnoe i virtual'noe obuchenie, № 3, 50–55 (rus).
9. *Ozherel'eva, T. A.* (2013). Kognitivnye osobennosti polucheniya vtorogo vysshego obrazovaniya [Cognitive features of getting the second higher education] // *Perspektivy nauki i obrazovaniya*, № 6, 106–112 (rus).
  10. *Sushkova, E. I.* (2015). Social'no-psihologicheskie osobennosti zhenshin, poluchayuschih dopolnitel'noe vysshee obrazovanie [Social and psychological characteristics of women receiving additional higher education] // *Zhenschina v rossijskom obschestve*, № 1, 18–23(rus).
  11. *Cvetkova, R. I.* (2007). Motivacionnaya sfera lichnosti sovremennogo studenta: faktory, usloviya i sredstva ee formirovaniya v processe professional'nogo stanovleniya [Motivational sphere of modern student personality: factors, conditions and means of its formation in the course of professional formation] // *Avtoref. diss... uch. st. kand. psihol. n., kod spec. 19.00.07, Habarovsk* (rus).
  12. *Larina, E. A.* (2010). Struktura i dinamika motivacionnoj sfery lichnosti studentov raznyh napravlenij professional'nogo obrazovaniya [Structure and dynamics of motivational sphere of a personality of students of different areas of professional education] // *Avtoref. diss... uch. st. kand. psihol. n., kod spec. 19.00.01, Moskva* (rus).
  13. *Eccles, J. S., Wigfield, A.* Motivational beliefs, values, and goals // *Annu. Rev. Psychol.* – 2002. – v. 53: pp. 109–132.
  14. *Maslow, A. H.* A Theory of Human Motivation // *Psychological Review*, 1943, vol. 50, pp. 370–396.
  15. Maslow, A. H. *Motivation and Personality*. – New York : Harpaer & Row, 1954.
  16. *Maslou, A.* (2004). Motivaciya i lichnost' <<http://psylib.org.ua/books/masla01/index.htm>> = Motivation and Personality / per. A. M. Tatlybaevoj; terminolog. pravka V. Danchenka. – K. : PSYLIB, <http://psylib.org.ua/books/masla01/index.htm> (rus).
  17. *H'ell, L., Zigler, D.* (2011). Teorii lichnosti [Personality theories] // *Seriya "Mastera psihologii"*. – 3 izd. – SPb. : Piter (rus).
  18. Formirovanie u studencheskoj molodezhi pozitivnogo otnosheniya k uchebnoj deyatel'nosti [Formation of a positive attitude towards learning activities among students] / Pod red. M. M. Kalashnikovoj, V. N. Kosyreva, O.V . Schekochihina. – Tambov : TGPI, – 1983, 28–29 (rus).
  19. *Il'in, E. P.* (2003). Motivaciya i motivy <http://sbiblio.com/biblio/archive/ilin_motiv>. Seriya "Mastera psihologii" [Motivation and motives. The series "Masters of Psychology"] / Il'in E. P. – SPb : "Piter" (rus). <http://sbiblio.com/biblio/archive/ilin_motiv>
  20. *Petrova, S. M.* (1995). Motivacionnaya obuslovlennost' Ya-koncepcii lichnosti v yunosheskom vozraste: [Motivational conditionality of a personality self-concept in adolescence] Diss.... kand. psihol. nauk. – SPb. (rus).
  21. *Savchenko, K. V.* (2013). Vzaemozv'yazok pokaznika motivacii uspihu j rivnya aktualizacii osobistisnih motiviv u motivacijnij sferi studentiv i sluhachiv, scho otrimuyut' drugu vischu osvitu [Relationship between an indicator of success motivation and a degree of actualization of personal motives in motivational sphere of students and listeners receiving the second higher education] // *Psihologiya osobistosti*, № 1(4), 255–262 (ukr).
  22. *Credit Suisse Research Institute, 2015, press-release, October, 13.* [Пресс-релиз]: <https://www.credit-suisse.com/media/mediarelease-assets/pdf/2015/10/gwr-2015-global-press-release.pdf>

Kostiantyn Savchenko

PERSONAL MOTIVATION STUDY IN THE PROCESS OF GETTING FIRST AND SECOND HIGHER EDUCATION

A simple method for comparing the results of the T.I. Il'yna test, the S.M. Petrova test and the rating questionnaires used to study the motivation for the groups of the underclassmen and

attendees educated at a high school for a second degree is presented. The essence of the method is the reduction of the test data to the 5-level scale that is correspond to the 5-level Maslow's hierarchy of needs, i.e. to the Maslow's pyramid. The 1, 2 and 3 course student groups of the Department of Physics and Mathematics of Kharkov National Pedagogical University n.a. H.S. Skovoroda (48) and the group of the attendees educated at a high school for a second degree at the day-time form of learning at the same university (30) were selected for the study. The changing of the dominant motive and the deficit-"meta-needs" ratio under comparing the personal motivation of the respondent groups was revealed. The results of the study allow us to suggest the described method both for comparing the results and for the additional interpretation of other tests and questionnaires in the various studies of the motivational personality sphere. This approach can be used in the axiological studies.

Key words: the motivational personality sphere, high education, a method for comparing the results of the tests and the questionnaires, Maslow's hierarchy of needs.

УДК 159.922.8

doi: 10.15330/ps.6.1.223-232

Тетяна Сватенкова

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

tanya_svatenkova@mail.ru

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ СМИСЛОЖИТТЄВОЇ КРИЗИ РАННЬОЇ ЮНОСТІ (результати емпіричного дослідження)

У статті йде мова про емпіричне дослідження психологічних особливостей переживання смисложиттєвої кризи у ранньому юнацькому віці, розкривається актуальність дослідження та діагностичний інструментарій. Подано основні результати дослідження у вигляді процентних співвідношень, таблиці та діаграми на вибірці 267 студентів I-III курсів (вік 16 - 19 років) протягом 2010-2014 років.

Основний зміст статті розкриває сутність феномену екзистенційних переживань в період юності. Розкрито специфіку і структуру екзистенційного переживання як чинника розвитку внутрішнього світу особистості і основної передумови формування індивідуальних цінностей особистості. Визначено роль екзистенційних переживань у філософсько-психологічному контексті і як предмета вікової та педагогічної психології. Висвітлено феноменологічний і теоретико-методологічний аспекти екзистенційних переживань, обґрунтовано актуальність вивчення екзистенційних переживань.

З урахуванням результатів емпіричного дослідження охарактеризовано феномен екзистенційного переживання. Екзистенційне переживання – це емоційно-афективний стан людини, що супроводжується психічною активністю, має широку часову перспективу, спонукає особистість до прийняття нетипових рішень і креативних дій, характеризується ціннісною спрямованістю і підносить особистість в ранг творця своєї долі через усвідомлення даностей смерті, самотності, сенсу життя і свободи.

На основі проведеного комплексного емпірико-герменевтичного дослідження екзистенційних переживань особистості у ранньому юнацькому віці описано структурні характеристики переживання і психологічні особливості даного явища. Удосконалено, апробовано і впроваджено методика "Незакінчені речення" для вивчення психологічних особливостей екзистенційних переживань в ранньому юнацькому віці.